

УДК 347.764:796.071.2(477)

DOI <https://doi.org/10.32837/chc.v0i38.367>

Токарева Віра Олександрівна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8409-1477>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХУВАННЯ СПОРТСМЕНІВ

Постановка проблеми. Професійний спорт асоціюється не лише з успіхом, рекордами та досягненнями, а й високим ризиком для здоров'я. Під час навчально-тренувальних занять або спортивних заходів існує висока ймовірність настання нещасних випадків та травмування, до того ж професійна спортивна діяльність із метою досягнення результату пов'язана з високим фізичним та психологічним навантаженням.

Статистика професійних захворювань та травм серед спортсменів не ведеться, що створює складнощі для визначення, кількості спортсменів, які отримали страхові виплати і які випадки відбуваються найчастіше [1].

Актуалізується необхідність належного захисту спортсменів вищих досягнень, і перш за все професійних спортсменів від негативних зовнішніх факторів. Охорона спорту в цілому повинна бути спрямована перш за все на охорону здоров'я спортсменів, юридичний захист на випадок втрати працездатності внаслідок травми, захист їх відповідних прав при укладенні та виконанні спортивних контрактів тощо. Разом із тим нерідко контракти у сфері професійної спортивною діяльності характеризуються слабкою економічною та правовою захищеністю спортсменів [2].

Тому в галузі сучасного спорту, з високими швидкостями, конкуренцією, ймовірністю настання травм та відміни змагань, постає потреба застосування заходів для покриття ратово виникаючих випадків, якими покликано стати саме страхування.

Метою статті є аналіз та огляд окремих питань правового регулювання страхування спортсменів, встановлення прогалин та розробка пропозицій для вдосконалення законодавства в зазначеній сфері.

Виклад основного матеріалу. Страхування є видом цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів (ст. 1 Закону України «Про страхування»).

Страхування в галузі спорту включає такі різновиди ризиків, пов'язаних із організацією спортивних заходів:

- страхування від нещасних випадків та медичне страхування спортсменів;

- страхування особистого майна спортсменів, спортивного інвентарю й обладнання команд від вогню, псування водою та крадіжки;

- цивільна відповідальність організаторів спортивних змагань або учасників спортивних правовідносин (гравців, суддів, тренерів, вболівальників тощо) перед третіми особами на випадок смерті, каліцтва чи іншого ушкодження здоров'я, повної або часткової втрати працездатності третіх осіб з вини організаторів змагань, а так само у зв'язку зі знищенням або пошкодженням майна при проведенні змагань з вини організаторів;

- страхування на випадок скасування, відстрочення, перенесення спортивних заходів з причин, що не залежать від учасників та організаторів змагань [3].

До того ж страхування в галузі спорту може містити властивості реклами та піару. Так, у 2006 році Девід Бекхем застрахував здоров'я на

суму 100 млн. фунтів (приблизно 180 млн. доларів), що стало найдорожчим страховим покриттям в історії спорту. Страхове покриття охоплювало травми, естетичні дефекти, захворювання, отриманні футболістом на полі, та частково витрати ФК Реала, у разі втрати гравця. Через значний розмір страхової суми, відповідно високого тарифу та страхового платежу у його виплаті взяли участь компанії Motorola та Pepsi, в рекламі яких брав участь спортсмен.

Відповідно до заяви представника клубу Real Madrid ноги Кріштіано Роналдо застраховані на 144 мільйонів доларів [4].

Застраховані великі пальці рук гонщика команди Формули-1, Фернандо Алонсо, виступаючого за Ferrari. Договір передбачає виплату страхового відшкодування у розмірі 10 мільйонів євро у разі настання нещасного випадку з пальцями іспанського гонщика.

Щодо страхування спортсменів від нещасних випадків, то даному виду страхування властива реалізація таких ризиків:

- 1) Травми, отримані на шляху проходження на спортивні заходи і назад на транспортних засобах;
- 2) аварії безпосередньо під час навчально-тренувальних процесів або проведення спортивних змагань;
- 3) нещасні випадки через нанесення тілесних ушкоджень іншою особою,
- 4) навмисне вбивство під час участі у спортивному заході;
- 5) ушкодження здоров'я під час стихійного лиха (землетрус, ураження блискавкою, зсуви, селі, повені, урагани та ін.);
- 6) травми, теплові удари, опіки, пошкодження в результаті контакту із тваринами і комахами і тощо.

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про страхування» страхування може бути провадитися в добровільній або обов'язковій формі.

Добровільне страхування передбачає, що всі істотні моменти договору страхування визначаються виключно за згодою сторін.

Згідно із законом України «Про страхування» форми типового договору і порядок проведення обов'язкового страхування визначаються Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до п. 1 ст. 7 Закону України «Про страхування» та ст. 43 Закону України «Про фізичну культуру та спорт» [5] спортсмени вищої категорії підлягають обов'язковому страхуванню, яке здійснюється згідно з Порядком та умовами обов'язкового державного страхування спортс-

менів вищих категорій, затверджених Постановою Кабінету міністрів України від 31 травня 1995 № 378 [6] (далі Порядок).

Таким чином, під час укладання договору обов'язкового страхування спортсменів вищих категорій ні у страховика, ні у страхувальника практично не лишається свободи маневру, адже всі суттєві моменти будь-якого виду обов'язкового страхування, навіть сама форма договору, заздалегідь визначені законодавчими актами [7].

Спортсменами вищих категорій визнаються спортсмени, які мають найвищі досягнення на офіційних національних та міжнародних змаганнях і які включені згідно зі спортивним рейтингом до складу збірних команд України (ст. 1 Закон України «Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні» [8]).

Відповідно до Порядку обов'язковому державному страхуванню підлягають спортсмени збірних команд України, яке здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, що виділяються на утримання штатних збірних команд України. Обов'язкове державне страхування спортсменів збірних команд України здійснюється на випадок: загибелі або смерті застрахованого під час підготовки до змагань та участі в них; втрати застрахованим працездатності внаслідок поранення, контузії, травми або каліцтва, захворювання чи інвалідності, що сталися під час підготовки до змагань та участі в них.

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про підтримку олімпійського, паралімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні» держава забезпечує соціальний захист членів збірних команд України з олімпійських та паралімпійських видів спорту шляхом фінансування витрат на обов'язкове державне та медичне страхування спортсменів вищих категорій.

Страхування професійних спортсменів дає можливість отримання першої медичної допомоги у випадку настання травми, яку оплачує страхова компанія, та:

- 1) оплати медичних заходів, включаючи діагностику, операцію, лікування в стаціонарі;
- 2) оплати лікарських препаратів і необхідних засобів або пристосувань;
- 3) оплати реабілітаційного періоду.

Страхувальниками визнаються юридичні особи та дієздатні фізичні особи, які уклали зі страховиками договори страхування або є страхувальниками відповідно до законодавства України. Законодавство уповноважує страхувальників

укладати зі страховиками договори про страхування третіх осіб (застрахованих осіб) лише за їхньою згодою, крім випадків, передбачених чинним законодавством (ст. 3 Закону України «Про страхування»).

Відповідно до Порядку страхувальником за договором обов'язкового державного страхування спортсменів вищих категорій може виступати Міністерство молоді і спорту України, Міністерство оборони, МВС, Служба безпеки України.

Страховики є професійними учасниками страхових правовідносин. Відповідно до ч. 1 ст. 2 Закону України «Про страхування» страховиками визнаються фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств із додатковою відповідальністю, які одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності. Учасників страховика повинно бути не менше трьох. Загальні умови та порядок здійснення страхування спортсменів вищих категорій визначаються правилами страхування, що встановлюються страховиком самостійно відповідно до вимог Закону України «Про страхування» та підлягає затвердженню уповноваженим органом.

Застрахованими є спортсмени збірних команд України, що готуються до участі у спортивних змаганнях чи беруть участь в них.

Страхувальники вносять страхові платежі до 25 числа кожного місяця в розмірі 5 відсотків фонду оплати праці, включаючи встановлені чинним законодавством доплати та надбавки застрахованим за минулий місяць. Облік надходжень страхових платежів і виплат страхових сум із зазначеного виду страхування повинен вестися окремо від надходжень і виплат за іншими видами страхування. Витрати страховика на здійснення страхування не повинні перевищувати 6 відсотків страхових платежів. Страхова сума дорівнює десятирічному утриманню спортсмена за його останньою посадою.

Страховик здійснює виплату страхової суми в разі настання таких випадків (відповідно до п. 4 Порядку):

1) загибелі або смерті застрахованого під час підготовки до змагань та участі в них – його спадкоємцям, у розмірі десятирічного грошового утримання застрахованого за останньою посадою, яку він займав;

2) втрати застрахованим працездатності внаслідок поранення, контузії, травми або каліцтва, що сталися під час підготовки до змагань та участі в них, – у розмірі, який визначається з роз-

рахунку середньої заробітної плати пропорційно терміну втрати працездатності, встановленому медичним закладом, за умови, що ушкодження здоров'я застрахованого віднесено до категорії тяжких травм згідно з медичною класифікацією травм, затвердженою МОЗ;

3) установа застрахованому інвалідності в період чинності договору страхування, до якої призвів нещасний випадок, що стався під час підготовки до змагань або участі в них: I групи – 100 відсотків страхової суми; II групи – 80 відсотків страхової суми; III групи – 60 відсотків страхової суми.

Під час страхування спортсменів виділяють групи ризиків залежно від виду спорту, небезпечності травм та ймовірності настання випадку, що впливає на розмір страхового тарифу від нещасних випадків і медичного страхування спортсменів. Виділяють такі групи ризиків:

– дуже високі ризики – до них належать екстремальні види спорту (дельтапланеризм, альпінізм, скелелазіння, підводні та підземні види спорту, стрибки з парашутом, автототоспорт, фристайл-акробатика та ін.);

– високі – контактні види спорту (вільна боротьба, греко-римська боротьба, рукопашний бій, традиційне карате, кікбоксинг, бокс, дзюдо, самбо), футбол, хокей із шайбою, важка атлетика, спортивна гімнастика, багатоборство, регбі, гірськолижний і лижний спорт та ін.;

– середні – ігрові види спорту (баскетбол, волейбол, гандбол, теніс, хокей на траві і т.д., крім футболу і хокею з шайбою), художня гімнастика, легка атлетика, стрільба з лука, стендова і кульова стрільба, фехтування, фігурне катання, віндсерфінг, вітрильний спорт, кінний спорт, акробатика, стрибки на батуті, ковзанярський спорт, санний спорт, велосипедний спорт та ін.;

– низькі – плавання, водне поло, синхронне плавання, гольф, веслування, настільний теніс, спортивна аеробіка, бадмінтон, біатлон, городкового спорту та ін.

Строк чинності дії договору страхування може покривати події, що сталися:

1) цілодобово в період дії договору (наприклад, протягом року);

2) у період заняття спортом, тренувань, навчально-тренувальних зборів, змагань;

3) у період проведення змагань.

Залежно від рівня спортивної майстерності також виділяються окремі категорії, які враховуються під час тарифікації страхування від нещасних випадків спортсменів, і медичне страхування спортсменів:

- 1) спортсмени збірних команд (і їх резерву);
- 2) спортсмени шкіл вищої спортивної майстерності;
- 3) спортсмени вищих клубних команд міста (області, землі, графства та ін.);
- 4) студенти вищих навчальних закладів фізичної культури;
- 5) учні дитячо-юнацьких спортивних шкіл;
- 6) учні училищ фізкультури;
- 7) тренери [9].

Найбільш поширені варіанти страхування спортсменів від нещасних випадків припускають виплату страхового відшкодування, що компенсує збитки і втрату доходу в результаті травм і інших нещасних випадків, при цьому медичні витрати покриваються за окремою програмою страхування.

Права та обов'язки за договором страхування передбачається ст. 988, 989 ЦК України, конкретним договором та правилами страхування страхової компанії.

Загальні підстави відмови від виплати страхової суми застрахованому передбачається ст. 991 ЦК України та конкретизуються в договорі страхування.

Окрім Закону України «Про страхування» та Порядку, що містять вимогу укладення договору обов'язкового державного страхування спортсменів вищих категорій, спеціальні правила проведення змагань окремих видів спорту передбачають в якості умови допуску для участі у змаганнях положення про наявність договору страхування. Такі положення передбачаються відповідно до Правил спортивних змагань із лижних гонок [10] Правил проведення змагань зі скелелазіння, Правил боксу Федерації боксу України [11] положенням клубу карате, тощо.

Професійний спорт є комерційним напрямом діяльності у спорті, пов'язаним із підготовкою та проведенням видовищних спортивних заходів на високому організаційному рівні з метою отримання прибутку (ст. 38 Закону України «Про фізичну культуру і спорт»).

Діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає у підготовці та участі у спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів, і є основним джерелом їхніх доходів, провадиться відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» та Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів, а також статутних та регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій.

Наразі спортсмен як професія в законодавстві не передбачається, а поняття «професійного спортсмену» законодавство України не містить. Спортсмен набуває статусу спортсмена-професіонала з моменту укладення контракту з відповідними суб'єктами сфери фізичної культури і спорту про участь у змаганнях серед спортсменів-професіоналів [12].

Міністерство молоді і спорту України, укладає трудовий договір (контракт) із спортсменами та фахівцями штатної команди національних збірних команд України з олімпійських, неолімпійських та національних видів спорту, а з видів спорту осіб з інвалідністю – Український центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю (ст. 37 Закону України «Про фізичну культуру і спорт»).

Органи державної влади сприяють розвитку матеріально-технічної бази національних спортивних федерацій осіб з інвалідністю або їх спілок, які є членами Міжнародного паралімпійського комітету, Міжнародного спортивного комітету глухих, можуть надавати їм фінансову та організаційну допомогу для досягнення мети їхньої діяльності та на виконання статутних завдань, пов'язаних із розвитком паралімпійського і дефлімпійського руху в Україні.

Визнання спортсменів представниками конкретної професії має значити включення їх до програми обов'язкового соціального страхування від нещасних випадків і професійних захворювань та поширення дії Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» про гарантії працюючих громадян щодо їх соціального захисту у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, охорони життя та здоров'я [13].

Як свідчить практика, спортсменам отримати відшкодування відповідно до положень зазначеного Закону складно та супроводжено тривалою судовою тяганиною, що зумовлено специфічністю трудової діяльності та невизначеністю статусу спортсмена у законодавстві [3].

Ураховуючи викладене, слід констатувати, що на соціальний захист спортсменів, отримання відшкодування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, настанням нещасного випадку, перериванням діяльності через вагітність та пологи впливають такі чинники як: категорія спортсмену, можливість застосування обов'язкової або добровільної форми страхування та недостатня визначеність правового статусу спортсменів у чинному законодавстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Розина И.П. Обязательное и добровольное страхование спортсменов. URL : http://iais.kemsu.ru/conf_web1/GetDocsFile?id=49997&table=papers_file&type...
2. Суха Ю.С. Деякі питання правового регулювання відносин страхування у професійному спорті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. № 21. С. 275–279.
3. Тіхонова М.А. Види страхування у сфері фізичної культури і спорту. *Право і безпека*. 2011. № 1(38). С. 234–239.
4. Клименко М. Самые интересные факты и случаи в страховке [46 случаев]. URL : <https://avtomaniya.com/site/publication-full/689>.
5. Про фізичну культуру і спорт Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 14. ст. 80.
6. Порядок та умов обов'язкового державного страхування спортсменів вищих категорій: постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 1995 № 378. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=378-95-%EF>.
7. Токарева В.О. Правовідносини страхування творів мистецтва, предметів колекціонування та антикваріату : монографія. 2012. С. 80.
8. Про підтримку олімпійського і параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні : Закон України від 14 вересня 2000 № 1954-III. *Відомості Верховної Ради*. 2000. № 43. Ст. 370.
9. Цыганов А.А. Зарубежная практика страхования спортсменов. Организация продаж страховых продуктов. 2007. № 6. С. 7.
10. Правила спортивних змагань з лижних гонок. URL : http://www.sfu.org.ua/official_documents/ukrainian_rules/ukr_rules_cross-country.
11. Правил боксу Федерації боксу України. URL : <http://www.newstars.com.ua/123/130>.
12. Про обов'язкове страхування спортсменів для участі у турнірах УФК! URL.: <http://progresskarate.com>.
13. Полянський А.О. Правові проблеми регулювання праці професійних спортсменів в Україні. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «ПРАВО»*. 2011. № 16. С. 47–53.
14. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 № 1105-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 46. Ст. 403.

Токарева Віра Олександрівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХУВАННЯ СПОРТСМЕНІВ

Стаття присвячена окремим питанням правового регулювання страхування спортсменів. Встановлено, що: страхування спортсменів від нещасних випадків є одним із різновидів страхування, поряд із страхуванням особистого майна спортсменів, інвентарю та обладнання команд, цивільною відповідальністю організаторів спортивних змагань, учасників спортивних правовідносин (гравців, суддів, тренерів, вболівальників тощо) перед третіми особами на випадок смерті, каліцтва чи іншого ушкодження здоров'я та страхування на випадок скасування, відстрочення, перенесення спортивних заходів з причин, що не залежать від учасників та організаторів змагань.

З'ясовано, що дослідження страхування в галузі спорту має провадитись з урахуванням його поділу на спорт на аматорський або непрофесійний та професійний спорт, під яким слід розуміти комерційний напрямок діяльності у спорті, пов'язаний з підготовкою та проведенням видовищних спортивних заходів на високому організаційному рівні з метою отримання прибутку.

З'ясовано, що спортсмени вищих категорій підлягають обов'язковому страхуванню відповідно до чинного законодавства України. Надана характеристика та встановлені особливості правового статусу страхувальника, страховика та застрахованого в договорах обов'язкового страхування спортсменів вищих категорій.

Проаналізовані випадки, від настання яких провадиться страхування. Визначені групи ризиків залежно від виду спорту, небезпечності травм та ймовірності настання випадку та їх вплив на розмір страхового тарифу в разі страхування.

З'ясовано, що страхування в галузі спорту може провадитись з метою реклами та піару компанії.

Ключові слова: страхування, обов'язкове страхування, обов'язкове страхування спортсменів, страхування спортсменів вищих категорій, професійний спорт.

Tokareva Vira

LEGAL REGULATION OF SPORTS PERSONAL ACCIDENTS INSURANCE

The article is devoted to certain issues of legal regulation of sports insurance. Statistics of occupational diseases and injuries among athletes aren't kept, which makes it difficult to determine the number of athletes who received insurance benefits and what cases occur most often

It is established that: the sports personal accidents insurance, is one of the types of sports insurance, along with insurance of property of athletes, teams inventory and equipment, civil liability of organizers of sports competitions, participants of sports relations (players, judges, fans, etc.) to third parties in case of death, injury, other damage to health and insurance of cancellation, postponement of sporting events for reasons beyond the control of participants and organizers of competitions.

The study of sports insurance was found to be conducted taking into account its division of amateur or non-professional and professional sports, which should be understood as a commercial activity in sports related to the preparation and conduct of spectacular sporting events at a high organizational level for revenue profit.

The athletes of higher categories was considered to be a subject to compulsory insurance in accordance with current Ukrainian legislation.

The characteristics and features of the legal status of the insurer and the insured in the contracts of compulsory sports personal accidents insurance of the higher categories athletes are given.

The cases from the occurrence of which insurance is provided are analyzed. Determining the group of risks depending on the sport, the risk of injury and the probability of an accident and their impact on the size of the insurance rate in the case of insurance.

It has been found that insurance in the field of sports can be provided for the purpose of advertising and PR of the company.

Key words: insurance, compulsory insurance, sport insurance, sports personal accidents insurance, insurance of athletes, professional sports.